HOOFSTUK 1

PROBLEEMSTELLING, BEGRIPSVERHELDERING EN METODE VAN ONDERSOEK

1.1 DIE NOODSAAKLIKHEID VAN DIE ONDERSOEK: PROBLEEMSTELLING

Die eerste skool vir Blanke kinders aan die Kaap is in 1663 ge= stig. Met die eerste onderwysvoorsiening vir gestremde kinders is ongeveer tweehonderd jaar later 'n aanvang gemaak. In 1881 is te Worcester begin met gespesialiseerde onderwys vir dowe en blinde kinders. Vandag is die Skool vir Blindes te Worcester steeds die enigste volwaardige skool vir Blanke blinde kinders in die RSA*.

Sedert die totstandkoming van die Skool vir Blindes was dit dus die situasie dat die hoof en personeel van dié skool, as enigste volwaardige skool vir blindes in die RSA, in 'n mate van isolasie verdere uitbreiding en ontwikkeling moes bepaal. Alhoewel ver= skillende ondersoeke ten opsigte van sekere aspekte van die op= voedings- en onderwysprogram vir blindes gedoen is, is slegs deur Biesenbach (1945) 'n werklik omvattende studie van die opvoedings- en onderwysstelsel ten aansien van blinde leerlinge in die RSA gemaak. Sedertdien het verskillende interafhanklike aspekte met betrekking tot die opvoeding en onderwys van blinde kinders in die besonder na vore gekom wat ondersoek noodsaak. Hierdie as= pekte kan soos volg uiteengesit word.

---

*Die Prinshofskool vir Swaksiendes en Voorbereidende Skool vir Blindes te Pretoria maak tans vir blindes tot op graad 2-vlak voorsiening.

In die eerste plek het die opvoeding en onderrig van die *voor=skoolse blinde kind* al sterker op die voorgrond getree. Die ontplooiingsagterstand van sommige blinde kinders wat vir die eerste keer tot 'n skool vir blindes toegelaat is, het steeds die aktualiteit van deskundige hulpverlening aan ouers aangaande die opvoeding en onderrig van hul voorskoolse blinde kinders sterker beklemtoon.

Tweedens het die wekroep van *gedifferensieerde onderwys* (ook ten aansien van blinde leerlinge) al sterker geword. Artikel 2(1)(f) van die Wet op die Nasionale Onderwysbeleid (Wet No. 39 van 1967) bepaal dat: *"Onderwys verskaf moet word ooreenkomstig die be=kwaamheid, aanleg en belangstelling van die leerling en die be=hoeftes van die land ..."* (Suid-Afrika, 1967a, p. 4). Hierdie kwalitatiewe ongelykheid van mense onderlê die beginsel van ge=differensieerde onderwys. Dit is dan die taak van 'n skool vir blindes om in die skoolprogram voorsiening te maak vir genoemde ongelykheid sodat elke blinde kind tot optimale ontplooiing kan kom, en wel sonder om die gelykwaardigheid van alle kinders (ook blinde kinders) geweld aan te doen. Voorsiening vir sodanige on=gelykheid sal onder andere deur gedifferensieerde aanbieding, sillabusse en kurrikula gereflekteer word.

Die noodsaaklikheid van gedifferensieerde onderwys het die taak van die *skoolvoorligtingsdiens* as hulpdiens sterker op die voor=grond gestel. In die lig van die eie werklikheid en die lewens=werklikheid waarop hy voorberei word, moet die blinde kind voor=gelig word aangaande persoonstruktuur-, onderwys- en beroepsaange=leenthede. In besonder moet die skoolvoorligtingsdiens sodanig wees dat verseker sal word dat blinde leerlinge ooreenkomstig hul bekwaamheid, aanleg en belangstelling, asook in die lig van die beroepsmoontlikhede wat vir hulle bestaan, gedifferensieerde on=derwys sal ontvang om sodoende die doel met die onderwysstelsel

te help verwesenlik.

Uit die voorafgaande blyk dan ook die noodsaaklikheid dat van die beroepsbestel kennis gedra sal word. 'n Poging om blinde kinders ooreenkomstig elkeen se besondere moontlikhede tot optimale ont=plooiing te lei, kan nie sonder *kennis van die lewenswerklikheid (as beroepstoekoms)* waarop die blinde kind voorberei word, en waar hy tot taakaanvaarding en lewensvervulling moet kom, geskied nie. Daar moet dus kennis geneem word van die beroepsmoontlikhede wat daar vir blindes bestaan en van tersiêre opleidingsrigtings wat vir blindes toeganklik is, sodat gedifferensieerde beroepsop=leiding en gedifferensieerde studierigtinge in harmonie daarmee beplan kan word.

Afgesien van die kwalitatiewe ongelykheid van gesigsgestremde kinders, verskil hulle ook wat betref hul oorblywende gesigsver=moë, en moet daar *onderskei word tussen swaksiende leerlinge* wat by wyse van visuele metodes onderrig ontvang, *en braillekandidate* wat onder andere ook deur medium van brailleskrif onderrig word. Hieruit spruit die probleem van die "grensgeval" en dié van die stadium waarop 'n swaksiende na brailleskrif as medium van onder=rig moet oorskakel. Verder verskil die gesigsreste van braille=kandidate ook onderling en hieruit vloei die verdere probleem, te wete die wyse waarop moontlike bruikbare gesigsreste van braille=kandidate benut behoort te word.

Ten slotte impliseer die voorbereiding van die blinde kind in konfrontasie met die lewenswerklikheid, ook sy voorbereiding op *sosiale inskakeling in 'n siende gemeenskap.* Veral waar blinde kinders soos in die geval van die RSA en heelwat oorsese lande, in residensiële skole saamgetrek word, is die probleem van isole=ment wesenlik en moet daarteen gewaak word dat juis in die wyse van voorbereiding (afsonderlike skole) nie die verdere vervreem=ding van die blinde opgesluit lê nie. Met betrekking tot die

aktualiteit van die volwaardige inskakeling van die blinde in die "siende gemeenskap" skryf Zahl (1963) soos volg: *"He aspires to live the full life, devoid of any suggestion of dependency or pathos ... No longer do the otherwise physical=ly-able blind wish to be institutionalized ... or relegated to humiliating employments. A new note sounds for the blind to be more fully integrated into normal society, to compete in endeavour and livelihood with the sighted"* (pp. v-vi).

Die *doel met die ondersoek* is dan om die opvoeding- en onderwys=stelsel ten aansien van blinde kinders in sy geheel te deurskou. In die lig van 'n verantwoorde evaluering en interpretasie van die gegewens sal dan gepoog word om tot sinvolle aanbevelings met betrekking tot die verskillende aspekte van die opvoedings= en onderwysprogram vir blinde kinders te kom.

1.2 DIE VOORKOMS VAN BLINDHEID

Geen betroubare statistiek aangaande die voorkoms van *blind=heid onder die Blanke bevolking van die RSA* is beskikbaar nie, aangesien registrasie van blindheid nie verpligtend is nie. 'n Register vir vrywillige registrasie gehou deur die Suid-Afrikaanse Nasionale Raad vir Blindes het aan die begin van Maart 1970 3624 name van Blanke blindes bevat. Die register is egter nie volledig nie, aangesien alle gevalle van blindheid nie noodwendig geregistreer is nie. Volgens die twintigste tweejaarlikse verslag van die Suid-Afrikaanse Nasionale Raad vir Blindes (SANRB) wat gedurende Oktober 1970 verskyn het, is die voorkoms van blindes onder Blanke persone in die RSA op 0,097 persent van die bevolking bereken (p. 72).

Wat betref die *Blanke blinde skoolbevolking* in die RSA, het die blinde leerlingtal aan sowel die Prinshofskool te Pretoria as die die Skool vir Blindes te Worcester gedurende die afgelope

aantal jare redelik konstant gebly. Gedurende die jare van 1963 tot 1969 het die blinde leerlingtal (blinde kleuters) aan die Prinshofskool tussen 10 en 12 gewissel (Suid-Afrika, 1970b, pp. 63 en 65). In Augustus 1971 het die blinde leerlingtal al= daar toegeneem tot 29. Hierdie vermeerdering in die getalle moet egter toegeskryf word aan 'n tydelike verlenging van die tydperk wat blinde leerlinge aan die Prinshofskool vertoef het en dit het blinde leerlinge tot op standerd 1-vlak ingesluit. Daarenteen was daar in 1973 'n totaal van 14 blinde leerlinge aan die Prinshofskool wat blinde kleuters ('n voorbereidende klasgroep), graad 1- en graad 2-leerlinge ingesluit het.

Aan die Skool vir Blindes te Worcester het die getal *gesigsge= stremdes* (blinde en swaksiende leerlinge) gedurende die jare 1964 tot 1971 van 239 tot 254 toegeneem. In 1971 was daar 131 blinde, 113 swaksiende en 10 doofblinde kinders aan dié skool verbonde. Die getal *swaksiende* leerlinge in die primêre afde= ling (substanderd A tot standerd 5) van die Skool vir Blindes het toegeneem van 28 in 1964 tot 44 in 1971 (Skool vir Blindes, 1964, p. 8; kyk bylae A, v. 1.7). Uit hierdie gegewens blyk dat die *totale Blanke blinde skoolbevolking* in die RSA in 1971 in die omgewing van 160 (uitsluitende doofblinde kinders) te staan ge= kom het, asook dat die getal blinde leerlinge sedert 1964 rede= lik konstant gebly het.

Ten slotte word op die voorkoms van blindheid in Engeland en die VSA gewys. In Januarie 1971 was die voorkomssyfer van blindheid in *Engeland* ongeveer 0,014 persent van die *skoolbe= volking* en dié van swaksiendheid ongeveer 0,027 persent. Verder is gevind dat daar 'n afname in die voorkomssyfer van blindheid onder skoolkinders is en by wyse van ekstrapolering is beraam dat die voorkomssyfer van blindheid waarskynlik in

1980 slegs 0,009 persent van die skoolbevolking sal wees.*
Wat betref swaksiendheid is 'n geringe toename in die voorkomssyfer gevind. Voorts is gevind dat die persentasie meervoudiggestremde blinde kinders, en in besonder die persentasie verstandelik vertraagde blinde kinders, toegeneem het. Die persentasie verstandelik vertraagde blinde kinders van die totale blinde skoolbevolking het toegeneem van 25,2 persent in 1959 tot 35,2 persent in 1970. Die persentasie meervoudiggestremde blinde kinders (insluitende verstandelik vertraagdes) van die totale blinde skoolbevolking het toegeneem van 39,0 persent in 1959 tot 50,6 persent in 1970 (Great Britain, 1972, pp. 6-9). Volgens die 1970 sensusgegewens was die voorkomssyfer van blindheid in die *VSA* 0,021 persent van die *bevolking* (Hatfield, 1973, p. 72). Meervoudiggestremdheid onder blinde leerlinge in residensiële skole vir blindes het ook in hierdie land toegeneem (Briggs, 1974, p. 72).

1.3 BEGRIPSVERHELDERING

In die voorafgaande paragraaf is onder andere na blinde leerlinge, swaksiende leerlinge, gesigsgestremdes, verstandelik vertraagde leerlinge en meervoudiggestremdes verwys. Om moontlik verwarring te voorkom, is dit dan noodsaaklik dat die volgende begrippe nader omskryf sal word.

1.3.1 GESIGSGESTREMDES

In die eerste plek word die term *"gesigsgestremdes"* gebruik met verwysing na alle kinders (blindes en swaksiendes) wat weens 'n gesigsgebrek by wyse van spesiale onderwysmetodes en met behulp

---

*Vir 'n bespreking van hierdie tendens, kyk paragraaf 4.4.2.1.

van spesiale onderwyshulpmiddele onderrig word. In die RSA word hierdie kinders in afsonderlike skole vir blinde en swak=siende leerlinge opgeneem.

1.3.2 BRAILLEKANDIDAAT

Die term *"braillekandidaat"* word gebruik met verwysing na soda=nige gesigsgestremde kind wat in die eerste plek by wyse van brailleskrif en ander taktuele media onderrig moet word. Hier=die kinders se gesigsgestremdheid is dus van sodanige aard dat hulle nie bloot by wyse van die visuele as medium onderrig kan word nie. Wat betref die gesigsvermoë van braillekandidate word graduele verskille aangetref en die gesigsvermoë van sommi=ge kinders mag vir hulle in sekere situasies (byvoorbeeld ten aansien van mobiliteit) nog van waarde wees, terwyl ander totaal blind mag wees. Die terme *"braillekandidaat"* en *"blinde leer=ling"* sal dan in hierdie studie sinoniem met mekaar gebruik word. Waar spesifiek verwys word na braillekandidate wat stokblind is, of wat slegs lig en donker kan onderskei, word die term *"totaal blindes"* gebruik.

1.3.3 SWAKSIENDE LEERLING

Die term *"swaksiende leerlinge"* word gebruik met spesifieke verwysing na dié leerlinge wie se gesigsvermoë sodanig is dat hulle wel by wyse van die visuele as medium onderrig kan word, maar sodanig gesigsgestremd is dat hulle slegs deur middel van spesiale onderrigmetodes en die inskakeling van spesiale onderwyshulpmiddele in die leersituasie tereg kan kom.

1.3.4 MEERVOUDIGGESTREMDES

Die term *"meervoudiggestremde blinde kinders"* word gebruik met verwysing na braillekandidate wat ook andersinds (liggaamlik

en/of verstandelik) gestremd is. Onder hierdie groep ressor= teer dan die *verstandelik vertraagde blinde kinders*. Met ver= standelik vertraag word in die eerste plek bedoel dat hierdie kinders nie die leerinhoude kan bemeester nie wat aan die blinde leerlinge in die gewone onderwysprogram aangebied word. In die breë gesien, word hier verwys na blinde kinders met IK onder 80. Ten aansien van hierdie kategorie blinde kinders word verder onderskei tussen lig verstandelik vertraagde en ernstig ver= standelik vertraagde kinders. Laasgenoemde groep word in die reël as "skolasties ononderrigbaar" beskou en in die breë gesien, ressorteer blinde kinders met 'n IK van minder as 50 onder hierdie groep.*

1.3.5 HAPTIESE EN TAKTUELE WAARNEMING

Ondersoekers onderskei tussen *"haptiese"* en *"taktuele waarne= ming"*. Van Weelden verwys na Révész (1955) wat noem dat hap= tiese waarneming met bewegende vingers en taktuele waarneming met nie-bewegende vingers geskied. Volgens Révész is haptiese waarneming in die algemeen op herkenning gerig, dit wil sê nie op die "hoe" van 'n saak nie, maar wel op die "wat". Hy onder= skei ook tussen "optiese ruimte" wat visueel waargeneem word en die "haptiese ruimte" wat deur die tasgevoel waargeneem word (Van Weelden, 1961, pp. 30-31). 'n Kommissie van ondersoek na die onderwys van gesigsgestremdes in België (1963) noem dat die "haptiese sintuig" die geheel van waarneming veronderstel wat die blinde in staat stel om 'n globale denkbeeld van 'n voorwerp te vorm (België, 1963, p. 38). In hierdie studie

---

*Volgens die Wet op Opleiding van Geestelik Vertraagde Kinders (Wet No. 63 van 1974) word 'n kind wat op grond van "onopvoed= baarheid" van skoolplig vrygestel is, as 'n "geestelik ver= traagde kind" beskryf (Suid-Afrika, 1974, p. 2). Vir 'n be= bespreking van hierdie terminologie, kyk paragraaf 13.5.3.1.

word alle waarneming deur middel van die tassintuig (tassin=tuiglike waarneming) met die term "taktuele waarneming" aange=dui. Sodanige waarneming geskied hoofsaaklik deur met die vingers en hande te voel, maar kan ook deur middel van die ge=bruik van ander dele van die liggaam geskied.

1.4 METODE VAN ONDERSOEK

Die ondersoekmetode wat in hierdie studie gebruik is, is soos volg:

a. In die eerste plek is deur middel van literatuurstudie kennis geneem van die beskouinge van *deskundiges* op die gebied van die opvoeding en onderwys van blindes. Hierdie literatuurstudie was veral gerig op die teoretiese grond=slae wat die opvoeding en onderwys van blinde kinders on=derlê.

b. Vir sover daar 'n studie gemaak is van die opvoedings-, onderwys- en opleidingspraktyke in sekere oorsese lande, is *vraelyste* gerig aan skole vir blindes en aan ander in=stansies wat hul vir die welsyn van blindes beywer (kyk bylaes C en D) en is ook van *literatuurstudie* gebruik gemaak. Waar 'n stelsel van afsonderlike skole vir blin=des in die RSA van krag is en die inskakeling van blindes in skole vir normaalsiendes in hierdie studie nie as alter=natief oorweeg is nie, was die verkenning veral toegespits op lande waar blinde kinders in afsonderlike skole saamge=trek word. In besonder is die opvoedings-, onderwys- en opleidingspraktyk in Engeland deeglik verken, daar die goeie werk wat in hierdie verband in dië land verrig word, algemeen bekend is en die aanspraak word deur die Royal National Institute for the Blind (RNIB) gemaak dat 'n hoër per=sentasie van die blinde bevolking in hierdie land tot die

ope arbeid toetree as wat in enige ander land die geval is (RNIB, 1968, p. 12).

c. Wat betref die situasie in die RSA is informasie op ver= skillende wyses bekom. In die eerste plek is *verkennings= besoeke* aan die Skool vir Blindes te Worcester en die Prinshofskool te Pretoria gebring. Tydens hierdie besoeke is onderhoude met personeel (hoofde, vise-hoofde, onderwys= personeel, koshuispersoneel, onderwysersielkundiges en me= diese en paramediese personeel), asook met ouers van blinde kinders gevoer, terwyl klasbesoek ook gedoen is. In die tweede plek is van 'n omvattende *vraelys* gebruik gemaak wat veral ook heelwat "ope vrae" ingesluit het en wat hoof= saaklik deur die hoof of 'n vise-hoof van die betrokke skool voltooi is. Waar die beroepsplasing van blindes en die beroepsmoontlikhede wat daar vir blindes bestaan, ook in die ondersoek aangesny is, is verder ook *onderhoude* gevoer met beroepsplasingbeamptes van die Departement van Arbeid, beamptes van die Suid-Afrikaanse Nasionale Raad vir Blindes en blinde volwassenes (kyk bylaes A en C). Ten slotte is van literatuurstudie gebruik gemaak.

d. Waar die situasie hier te lande, asook in sekere oorsese lande, by wyse van voorafgenoemde metodes toegelig is en van die beskouinge van deskundiges ten aansien van verskil= lende aspekte van die opvoeding, onderwys en opleiding van blindes kennis geneem is, is die gegewens deurskou en gepoog om by wyse van 'n wetenskaplik verantwoorde inter= pretasie en evaluering daarvan, tot sinvolle aanbevelings te kom.

1.5 PROGRAM VAN DIE ONDERHAWIGE STUDIE

Ter aanvang word die *problematiek van blindwees* in 'n wêreld waarin die visuele 'n baie belangrike rol speel, aan die orde gestel en word kenmerkende aspekte van die situasie van die blinde as blind-tussen-siendes uitgelig. In die lig hiervan word dan gepoog om *riglyne* ten aansien van die opvoeding en onderwys van blinde kinders te formuleer.

In hoofstuk 3 word 'n kort historiese oorsig van die *totstand=koming en uitbreiding van onderwysgeriewe vir blindes* in SA gegee teen die agtergrond waarvan tot groter begrip van die huidige toedrag van sake gekom kan word. Aansluitend by boge=noemde word 'n oorsigtelike beeld gegee van die *struktuur en werksaamhede van die blindewese* in die RSA (die verskillende instansies wat hulle vir die wel en wee van blindes beywer). In besonder word gewys op die plek van die Skool vir Blindes te Worcester in hierdie struktuur, asook op die samewerking tussen hierdie skool en ander instansies wat hulle vir die welsyn van blindes beywer.

Hierop volg in hoofstuk 4 'n bespreking van *die beheer, die bestuur en die interne struktuur* van skole vir blindes. In besonder word gewys op die adviserende en besturende taak van die kerklike beheerliggame, die verantwoordelikhede van die Departement van Nasionale Opvoeding, die vlakke van onderwys, studie- en opleidingsrigtings wat aangebied word en die leer=lingtal aan hierdie skole.

Hoofstuk 5 word gewy aan die problematiek van die *voorskoolse blinde kind* en die *kriteria vir toelating tot skole vir blindes*. Gesigsvermoë, intellektuele bekwaamheid en ouderdom as kriteria vir toelating, asook die problematiek van die grensgeval wat betref gesigsvermoë, word aangesny.

Wat betref die *onderwysprogram* word in hoofstuk 6 aangeleent=hede soos aanbieding, groepering van leerlinge, sillabusse, kurrikula en bevordering in oënskou geneem, met besondere verwysing na differensiasie in hierdie verband. Daarna volg in hoofstuk 7 'n bespreking van die *beroepsopleidingsprogram* vir blindes, wat in besonder betrekking het op blinde leer=linge wat nie tot tersiêre onderwysinrigtings, maar direk tot die arbeidsmark toetree.

Onderwyspersoneel aan skole vir blindes word in hoofstuk 8 aangesny en in besonder word na onderwysersopleiding en die toekenning van onderwyspersoneel verwys. Hoofstuk 9 word aan *hulpdienste* aan skole vir blindes gewys en skoolvoorligtings=dienste, onderwyshulpmiddeldienste en mediese en paramediese dienste word bespreek.

Die *residensiële aspek van skole vir blindes* en die implika=sies daarvan kom in hoofstuk 10 onder bespreking, waarna *ekstrakurrikulêre bedrywighede* aan hierdie skole in hoofstuk 11 aan die beurt kom. Waar aan blinde kinders leiding en on=derrig ten aansien van onder andere vryetydsbesteding, sosiale inskakeling in 'n siende gemeenskap, die verrigting van alle=daagse noodsaaklike take en mobiliteit gegee moet word om hulle inskakeling in die gemeenskap te vergemaklik, word hulpverle=ning in hierdie verband in hierdie hoofstuk bespreek.

Waar die eventuele oriëntering van die blinde in die lewens=werklikheid (waarop die blinde leerling voorberei word) nood=wendig in ag geneem moet word, word in hoofstuk 12 afgesluit met 'n bespreking van die *tersiêre opleidingsinrigtings* wat vir blindes toeganklik is, die *beroepsplasing* van blinde skool=verlaters, *beroepsbeoefening* deur blinde persone en *nasorgwerk* ten behoewe van blindes.

In hoofstuk 13 volg dan *aanbevelings* aan die hand van toepas=
like *motiverings*.